نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره پنجم، پاییز ۱۴۰۰، شماره سوم، صفحات ۳۹۱ تا ۳۹۴

بیانیه

طرح‌های تشکیل «سازمان طب اسلامی – ایرانی» و «سازمان نظام طب مکمل اسلامی – ایران»*

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۸/۲۹ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۹/۰۱

چکیده

طب سنتی در نظام سلامت یکپارچه توسط تولیت واحد تدبیر می‌شود. سوءاستفاده از طب سنتی و تشخیص و درمان غلط بیماری‌ها به‌طور جدی تهدیدکننده سلامت جامعه است. این موضوع در مکاتبات فرهنگستان علوم پزشکی به اطلاع سیاست‌گذاران ارشد رسیده است ولی جلوگیری از اشاعه این خطر نیازمند عزم جدی است. در این گزارش ابتدا به منتخبی از مستندات مرتبط قانونی و اسناد فرادست اشاره و سپس در مورد طرح‌های تشکیل سازمان طب اسلامی ـ ایرانی و یا نظام سلامت موازی، به تفکیک مطالبی ارائه خواهد شد.

کلید واژه‌ها: سیاست‌گذاری، طب سنتی، نظام سلامت

کلیات

براساس سیاست‌های کلی سلامت، ابلاغی مقام معظم رهبری، طب مجموعه‌ای «منسجم، یکپارچه و جامع» است. در این مجموعه، متولی سلامت جامعه، نظامی‌است «ادغام یافته (آموزش و پژوهش در مراقبت‌ها و خدمات سلامت)، با ارائه مراقبت‌ها و خدمات سلامت همه‌جانبه، جامع، یکپارچه؛ عدالت‌محور، پاسخگو، اثربخش، کارا و بهره‌ور، با اطلاع‌رسانی شفاف، بدون تقاضای القایی، با تولیت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی»، در قالب شبکه بهداشتی درمانی، منطبق بر سطح‌بندی و نظام ارجاع. بنابراین ویژگی‌های مرتبط با همه اجزای طب و سلامت، از جمله طب سنتی، طب مکمل، و عناوین مشابه، نیز باید در همین نظام یکپارچه و تولیت واحد، تدبیر و تسری یابد.

موضوع سوء استفاده از طب سنتی در تشخیص و درمان غلط بیماری‌ها که به‌طور جدی تهدیدکننده سلامت جامعه می‌باشد طی نامه شماره ۱۶۱۸/ف/ع/پ مورخ ۹۴/۷/۱۸ از طرف فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران به اطلاع سران محترم سه قوه رسید و طی آن بررسی موضوع در اسرع وقت و جلوگیری قاطع از انجام این گونه فعالیت‌ها درخواست شد. متأسفانه پس از گذشت چندین سال از ارسال نامه فوق‌الذکر، هنوز شاهد حضور جریانی هستیم که با سوء استفاده از طب سنتی و نیز باورهای دینی مردم، در لباس مقدس پزشک و روحانی سلامت جامعه را تهدید می‌کنند. حل این معضل، به عزم جدی قوای محترم مجریه، مقننه و قضائیه در جلوگیری از اشاعه این جریان خطرناک برای سلامت جامعه، که به‌طور گسترده‌ای در سطح جامعه و رسانه‌ها رواج پیدا کرده است، بستگی دارد.

عطف به مراتب فوق، تشکیل سازمان صنفی - تخصصی جدید و یا نظام سلامت موازی، نه تنها به‌طور مطلق توجیه ندارد؛ بلکه برای سلامت جامعه خطرناک است. در این گزارش کارشناسی ابتدا به منتخبی از مستندات مرتبط قانونی و اسناد فرادست اشاره و سپس در مورد طرح‌های فوق، به تفکیک مطالبی ارائه خواهد شد.

سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی

در این سند، «مجموعه تمامی علوم و تجربیات نظری و عملی شامل همه اقدامات بهداشتی، رویکردها، اطلاعات و باورهایی که به اشکال مختلف دارویی، برای حفظ سلامتی و همچنین پیشگیری، تشخیص و درمان بیماری‌ها به کار می‌روند و به صورت گفتاری یا نوشتاری از نسلی به نسل دیگر در یک منطقه جغرافیایی انتقال پیدا

* مصوبه مهرماه مجمع عمومی فرهنگستان علوم پزشکی

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-06]

می‌کنند و همچنین قابلیت روزآمد شدن با حفظ چارچوب‌های اساسی را دارا می‌باشند»، به عنوان طب سنتی تعریف شده است. خصوصیات ذاتی طب سنتی کل‌نگری به موضوع انسان، توجه به معنویات و اخلاقیات، نتیجه‌گرایی در درمان، تکیه بر روش‌های طبیعی و کم عارضه، بیمارمداری و تناسب با فرهنگ عمومی، و اصلاح تغذیه در سبک زندگی، به دلیل پیشینه طولانی می‌باشد.

در ماده ۲ این سند به ارزش‌های بنیادین زیر اشاره شده است:

- آمیختگی طب سنتی ایرانی با آموزه‌های اخلاقی و تعهد دینی؛
- ضرورت مراعات دقیق موازین اخلاقی در تمام مراحل آموزش، پژوهش و ارائه خدمات پزشکی در عالی‌ترین سطح
- اعتقاد راسخ به حفظ سلامت و بهداشت جسم و جان در آموزه‌های دین؛
- اخلاق‌محوری، تقدم مصالح عمومی بر منافع فردی و گروهی، تقویت روحیه تعاون و مشارکت و مسئولیت‌پذیری آحاد علمی و نهادهای مرتبط با آن؛

در بند ۵ چشم‌انداز چنین تصریح شده است

- شکوفا، نوآور و دارای نقش مؤثر و برجسته در نظام سلامت کشور از طریق شیوه‌های عالمانه و مبتنی بر شواهد (متقن علمی)، ایمن، با کیفیت، مؤثر و قابل دسترس برای آحاد جامعه؛

سایر موارد مرتبط از سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی

سیاست کلان ۴: رعایت اصول ایمنی زیستی در چارچوب پروتکل‌های جهانی پذیرفته شده در کشور؛

راهبرد ۲ (حوزه طب سنتی و داروسازی سنتی): ساماندهی و تعیین قلمرو فعالیت‌های طب سنتی در نظام سلامت و نظام آموزش و پژوهش پزشکی کشور؛

راهبرد ۱۱: تعمیق و گسترش بنیان‌های معرفتی و فلسفی طب سنتی و ایجاد فرصت‌های عملی برای تعامل فعال و هم‌افزایی طب سنتی و طب مدرن؛

اقدام ۵: حمایت از به‌کارگیری خدمات طب سنتی در تمام سطوح نظام ارجاع و پزشک خانواده؛

اقدام ۲۴: تبیین، ترویج و نهادینه‌سازی آموزه‌های مبتنی بر طب سنتی ایرانی - اسلامی در نظام آموزش پزشکی کشور؛

اقدام ۴۴: تدوین، تصویب و اجرای شیوه‌نامه ادغام طب سنتی و داروسازی سنتی در نظام ارائه خدمات سلامتی؛

تحلیل کوتاه موارد بالا

موارد منتخب و سایر قسمت‌های سند ملی گیاهان دارویی و طب سنتی، بر هماهنگی، ادغام و یکپارچگی طب سنتی با مجموعه فعالیت‌ها و ساختار و سازمان نظام ادغام‌یافته آموزش و پژوهش در مراقبت‌ها و خدمات سلامت دلالت دارد. از مهم‌ترین مؤلفه‌ها، هم‌افزایی طب مدرن و سنتی، ادغام طب سنتی و داروسازی سنتی در نظام ارائه خدمات سلامتی، مبتنی بودن آموزه‌ها و خدمات سلامت طب سنتی و داروسازی سنتی، بر شواهد متقن علمی، ایمن بودن و استاندارد بودن این خدمات، طراحی خدمات و مراقبت‌ها در نظام ارجاع و پزشکی خانواده و سایر موارد اصولی و ضروری است.

سیاست‌های کلی سلامت، ابلاغی مقام معظم رهبری

بند ۱۲ این سند به شرح زیر است:

- بازشناسی، تبیین، ترویج، توسعه و نهادینه کردن طب سنتی ایران.
- ترویج کشت گیاهان دارویی تحت نظر وزارت جهاد کشاورزی و حمایت از توسعه نوآوری‌های علمی و فنی در تولید و عرضه فرآورده‌های دارویی سنتی تحت نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
- استانداردسازی و روزآمد کردن روش‌های تشخیصی و درمانی طب سنتی و فرآورده‌های مرتبط با آن.
- تبادل تجربیات با سایر کشورها در زمینه طب سنتی.
- نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بر ارائه خدمات طب سنتی و داروهای گیاهی.
- برقراری تعامل و تبادل منطقی میان طب سنتی و طب نوین برای هم‌افزایی تجربیات و روش‌های درمانی.
- اصلاح سبک زندگی در عرصه تغذیه (اصلاح تغذیه در عرصه سبک زندگی).

تحلیل کوتاه موارد بالا

طبق خلاصه سیاستی تنظیم شده در فرهنگستان علوم پزشکی، راهبردهای مصرح در این بند در فرهنگستان علوم پزشکی به شرح زیر تعریف شده است:

بازشناسی. منطبق با ادله و شواهد معتبر علمی و ارائه شیوه‌ها و مستندات علمی و پژوهشی روزآمد در موارد زیر:

- ارزش‌های انسانی - اسلامی؛ سلامت معنوی، اخلاق حرفه‌ای و پزشکی اسلامی؛

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-06]

- تأکید بر ارتقای سلامت، پیشگیری و سبک زندگی سالم ایرانی - اسلامی؛
- جامع‌نگری، جامعه‌نگری و عدالت در سلامت؛

تبیین. آموزه‌ها و مفاهیم مذکور در بند یک، به صورت مستقل یا تلفیقی، به صورت شفاف، با استفاده از شیوه‌ها و واژه‌های معتبر و روزآمد علمی، و استفاده منطقی از آموزه‌های معتبر علوم انسانی و سایر رشته‌های مرتبط، و تبیین شفاف مفهوم «کل‌نگری» و سایر اصول، معیارها و ارزش‌های معتبر مبتنی بر شواهد طب سنتی ایرانی.

ترویج

- تدوین، ابلاغ و رعایت شیوه‌نامه استفاده از ظرفیت‌ها، تجویز داروها، درمان‌ها و تدابیر مبتنی بر شواهد علمی روزآمد طب سنتی ایرانی و ارائه آن منحصراً در قالب نظام ادغام‌یافته آموزش و پژوهش در مراقبت‌ها و خدمات سلامت،
- ترویج علمی و گسترش کشت گیاهان دارویی مؤثر تحت نظر وزارت کشاورزی

توسعه و نهادینه‌سازی

- مشارکت و کمک به پیشرفت با رویکرد خودکفایی، استقلال علمی و نیل به مرجعیت علمی در حوزه سلامت؛
- تعامل و تبادل منطقی میان طب سنتی و طب متداول و تجربیات سایر کشورها برای هم‌افزایی؛
- اصلاح تغذیه در سبک زندگی؛
- توسعه نوآوری‌های علمی و فنی در تولید و عرضه فرآورده‌های دارویی سنتی با رعایت اصول و علمی روزآمد و ارائه آن فقط در مراکز مجاز؛
- استانداردسازی و روزآمد کردن روش‌های تشخیصی و درمانی طب سنتی و فراورده‌های مرتبط با آن؛
- جلوگیری از دخالت‌های غیرعلمی در امور دارویی و پزشکی.

موارد فوق و سایر موارد مرتبط با طب سنتی ایرانی، برعهده و تحت نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی خواهد بود؛

نقشه جامع علمی سلامت

در مبانی ارزشی این سند چنین آمده است: «تفکیک‌ناپذیری خدمات پزشکی از خویشتن‌پایی، خیرخواهی، آموزش و پژوهش مستمر، احساس تشنگی برای یادگیری مداوم به عنوان یک تأکید دینی و حفظ حرمت استادان و نوآوران عرصه پزشکی به عنوان یک تکلیف، زمینه‌ساز شکل‌گیری فضای علمی مراودات و ارتباطات چندجانبه دانش‌محور و تجربه‌نگر و درعین‌حال ناظر بر عالی‌ترین و محترمانه‌ترین شکل روابط علمی و ارائه خدمات پزشکی است که همه صاحبان حرف پزشکی به ویژه در جایگاه تعلیم و تعلم به عنوان التزام شرعی، به آن باید پایبند باشند.»

در سند «طب سنتی و داروی گیاهی»، در ردیف حوزه‌های اولویت‌دار، بر مواردی از این قبیل تأکید شده است:

- یکپارچه‌سازی نظام طبقه‌بندی، حفظ و نگهداری موجودی دانش ملی در حوزه سلامت؛
- تقویت ارتباط بین علوم در زمینه‌های ارتباط علوم پایه و بالینی (از جمله ادغام واحدهای علوم پایه به‌خصوص علوم زیستی در محتوی درسی پزشکی با تأکید بر کاربردهای بالینی آنها) و طب و داروهای سنتی، علوم سلامت با فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیز پیوند مابین علوم اجتماعی و انسانی با مفاهیم و عملکردهای نظام سلامت؛
- ایجاد محیط آموزشی چند ظرفیتی (علمی، فرهنگی، پژوهشی)؛
- اتصال تمامی مراکز ارائه خدمات سلامت از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات به شبکه ملی؛
- حمایت از تولید و صدور محصولات متکی بر فناوری‌های بومی و سنتی؛
- ترویج مطالعات علوم انسانی مورد نیاز برای آماده‌سازی زیرساخت‌های فکری آموزش، پژوهش و ارائه خدمات سلامت منطبق با فرهنگ بومی و دینی؛
- طراحی نظام جامع مراقبت از بیماری‌ها و عوامل خطر....؛
- انجام پژوهش درخصوص تحول شبکه سلامت کشور با رویکردهای سلامت‌نگر، تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت، عدالت، تقویت همکاری‌های بین بخشی و مبتنی بر نظام علم، فناوری و نوآوری؛
- تشکیل انجمن‌های میان رشته‌ای موضوع‌محور ....؛

این نقشه جامع و سند فرادست سلامت نیز بر یکپارچگی، هم‌افزایی، و تقویت ارتباطات و تعاملات علمی و جنبه‌های بین‌بخشی تأکید و از جدایی عرصه‌های گوناگون و ظرفیت‌های مختلف نهی کرده است.

اظهارنظر کارشناسی فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران در مورد طرح تشکیل سازمان طب ایرانی اسلامی، ارائه شده توسط تعدادی از نمایندگان محترم به هیئت رییسه محترم مجلس شورای اسلامی

براساس بندهای ۷ و ۱۲ سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری، تولیت نظام سلامت کشور و همچنین ارائه خدمات طب سنتی، با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است؛ بنابراین از نظر فرهنگستان علوم پزشکی، طرح مذکور با سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی از طرف مقام معظم رهبری مغایرت کامل دارد. براساس سایر اسناد راهبردی سلامت، منجمله موارد یاد شده در متن، پیشنهادات مطروحه در طرح فوق‌الاشاره، نه تنها به مصلحت نبوده؛ بلکه مهم‌تر از همه موجب خدشه‌دار کردن و به خطر افتادن مسلم سلامت جامعه، چندگانگی، موازی‌کاری، سرگردانی مردم، تزلزل نظام مقتدر ادغام یافته و یکپارچه

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-06]

موجود، و افزایش هزینه‌ها خواهد شد. پیشنهاد می‌شود، طرح مذکور از دستور خارج و در مورد عملیاتی کردن سیاست‌های کلی سلامت و سایر اسناد فرادست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، اهتمام لازم مبذول و سازمان‌های نظارتی و مسئولان رصد کلان نظام سلامت، به وظایف خود در قبال تحقق این اسناد مهم و مفید ، عمل کنند.

اظهارنظر کارشناسی فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران در مورد طرح تشکیل سازمان نظام طب مکمل جمهوری اسلامی ایران، ارائه شده توسط تعدادی از نمایندگان محترم به هیئت رییسه محترم مجلس شورای اسلامی

این فرهنگستان با رسالت دیده‌بانی سلامت کشور، ضمن تأکید بر الزام به اجرایی کردن سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی از طرف مقام معظم رهبری که در بند ۱۲ این سیاست‌ها به برقراری تعامل و تبادل منطقی میان طب سنتی و طب نوین برای هم افزایی تجربیات و روش‌های درمانی، تأکید کرده و همچنین نظارت بر ارائه خدمات طب سنتی را به وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی سپرده است، تأکید می‌کند. تشکیل سازمانی هم عرض با سازمان نظام پزشکی، بدون شک بر خلاف مصالح سلامت جامعه خواهد بود.

نتیجه‌گیری

استفاده از مجموعه شواهد معتبر علمی در حوزه طب سنتی، هماهنگ با طب متداول و با استفاده هم‌افزا از ظرفیت آن، از طریق نظام ادغام‌یافته آموزش و پژوهش در مراقبت‌ها و خدمات سلامت و ارائه آن در شبکه بهداشتی درمانی کشور، موجب تحقق سیاست‌های کلی سلامت، ابلاغی مقام معظم رهبری و سایر اسناد راهبردی مرتبط می‌شود. طرح‌های پیشنهادی مذکور، با سیاست‌های کلی سلامت، مصوبات شورای‌عالی انقلاب فرهنگی، و سایر اسناد راهبردی سلامت، مغایرت کامل داشته، در صورت تصویب، سلامت جامعه را به‌طور حتم تهدید خواهد کرد.

Statement

Plans of Establishing “the Complementary Medicine Organization of the Islamic Republic of Iran” and “Islamic-Iranian Medicine Organization”

Abstract

Traditional medicine should be integrated in the health system by the unique stewardship. Abuse of traditional medicine and misdiagnosis and wrong treatment of diseases seriously threaten the health of society. Although this issue has been reported to senior policy makers in the correspondence of the Academy of Medical Sciences but preventing the spread of this danger requires serious determination. In the first section of the report a selection of related legal and upstream documents are mentioned and then plans to form a new Islamic-Iranian medicine organization or parallel health system are criticized separately.

Keywords: Health System, Policymaking, Traditional Medicine

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-06]